

RAPPORT OM GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER — 2021

I 2020 skete der både fremskridt og tilbageskridt i beskyttelsen af de grundlæggende rettigheder. FRA's rapport om grundlæggende rettigheder 2021 gennemgår de vigtigste udviklinger på området, og fastslår både, hvad der er opnået, og hvilke områder der fortsat volder bekymring. Publikationen indeholder FRA's udtalelser om de vigtigste udviklinger på de afdækkede emneområder og et sammendrag af den underliggende evidens. Den giver således en kompakt, men informativ oversigt over de vigtigste udfordringer, som EU og medlemsstaterne står over for med hensyn til grundlæggende rettigheder.

FRA'S UDTALELSER

1 **[FOKUS]**

Coronaviruspandemien og de grundlæggende rettigheder: tilbageblik på året der gik

4

Gennemførelse og anvendelse af chartret på nationalt plan

7

Ligebehandling og ikkeforskelsbehandling

10

Racisme, fremmedhad og den tilknyttede intolerance

13

Ligestilling og inklusion af romaer

16

Asyl, visa, migration, grænser og integration

19

Informationssamfundet, retten til privatlivets fred og databeskyttelse

22

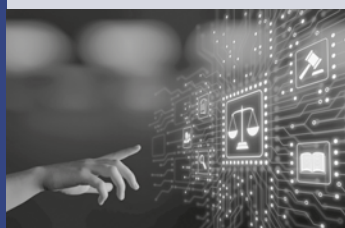
Børns rettigheder

25

Adgang til domstolsprøvelse

27

Status af gennemførelsen af FN's handicapkonvention

Manuskriptet afsluttet i april 2021.

Hverken Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder eller personer, der handler på vegne af Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder, påtager sig noget ansvar for brugen af de efterfølgende oplysninger.

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor, 2021

Print	ISBN 978-92-9461-289-2	ISSN 2467-2394	doi:10.2811/717274	TK-AM-21-001-DA-C
PDF	ISBN 978-92-9461-273-1	ISSN 2467-2629	doi:10.2811/792658	TK-AM-21-001-DA-N

© Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder, 2021

Gengivelse tilladt med kildeangivelse.

Ved enhver brug eller gengivelse af fotos eller andet materiale, der ikke er omfattet af Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheds ophavsret, skal der indhentes tilladelse direkte fra indehaveren af ophavsretten.

Fotos:

Forside: silkfactory/iStock; © Sikov/Adobe Stock; © Marcello Paternostro/Den Europæiske Union

Side 1: © xavierarnau/iStock

Side 2: © Fundación Secretariado Gitano (FSG)

Side 3: © Shutter B/Adobe Stock

Side 4-5: © FRA

Side 7: © Cate Gillon/Getty Images

Side 8: © utlanov/Adobe Stock

Side 9: © NurPhoto/Getty Images

Side 10: © Satjawat/Adobe Stock

Side 11: © Lidia_Lo/Adobe Stock

Side 12: © Kypros/Alamy Stock Photo

Side 13: © Nigel Crump/Alamy Stock Photo

Side 14: © ton koene/Alamy Stock Photo

Side 15: © Pierre Andrieu/AFP via Getty Images

Side 16: © Angelos Tzortzinis/Den Europæiske Union

Side 17: © Marcello Paternostro/Den Europæiske Union

Side 18: © Sean Gallup/Getty Images

Side 19: © bluedesign/Adobe Stock

Side 20: © Monopoly919/Adobe Stock

Side 21: © Sikov/Adobe Stock

Side 22: © New Africa/Adobe Stock

Side 23: © silkfactory/iStock

Side 25: © kumikomini/iStock

Side 26: © RomanR/Adobe Stock

Side 27: © Tommy Larey/Adobe Stock

Side 28: © elypse/Adobe Stock

Side 29: © H_Ko/Adobe Stock

1 [FOKUS]

CORONAVIRUSPANDEMIEN OG DE GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER: TILBAGEBLIK PÅ ÅRET DER GIK

Da covid-19-pandemien bredte sig over hele verden, indførte myndighederne i hele EU et antal af restriktive foranstaltninger for at beskytte folks liv og helbred. Dette greb ind i mange forskellige grundlæggende rettigheder, således retten til fri bevægelighed, forsamlingsret, og retten til privatliv og familieliv, herunder beskyttelse af personoplysninger, og til uddannelse, arbejde og social sikring. Pandemien og de reaktioner, den udløste, forværrede de eksisterende udfordringer og uligheder på alle livets områder, især i sårbare grupper. Den udløste desuden en stigning i racistiske hændelser. En menneskerettighedsbaseret tilgang til at imødegå pandemien kræver afbalancerede foranstaltninger, der er baseret på lov og er nødvendige, midlertidige og proportionale. Den kræver også, at man tackler pandemiens socioøkonomiske virkninger, beskytter de sårbare og bekæmper racisme.

Pandemien og foranstaltningerne til at begrænse den har stærkt påvirket alle sider i vores personlige og samfundsmæssige liv. Det gælder også vores demokratiske institutioners funktionsmåde, har det vist sig. Pandemien har afsløret nye udfordringer med hensyn til at opretholde de grundlæggende værdier i vores stater og Den Europæiske Unions funktionsmåde. Den har konsekvenser for vores grundlæggende rettigheder. Restriktioner påvirker vores personlige og sociale interaktion og beskyttelsen af vores følsomme personoplysninger. Samtidig vil de sociale og økonomiske konsekvenser af pandemien være ved og forstærke eksisterende uligheder betydeligt.

Som mange har understreget på internationalt, EU- og nationalt plan, er det vigtigt, at nødforanstaltninger og restriktive foranstaltninger fuldt ud respekterer internationale menneskerettigheds- og retsstatsstandarder, da de er forankret i internationale instrumenter og formes af relevant

FRA'S UDTALELSE 1.1

EU-medlemsstaterne bør vurdere og afveje kravene til forskellige grundlæggende rettigheder og menneskerettigheder, når de vedtager restriktive foranstaltninger i en nødsituation som under covid-19-pandemien. For at foretage denne afvejning bør de tage hensyn til internationale standarder for menneskerettigheder og grundlæggende rettigheder, herunder relevant retspraksis og vejledning fra internationale menneskerettighedsorganer. De bør også inddrage nationale lovbestemte menneskerettighedsorganer, når de udfører, gennemfører og overvåger restriktive foranstaltninger. Sådanne foranstaltninger bør være nødvendige, midlertidige og strengt proportionale.

EU-medlemsstaterne bør sikre, at restriktive foranstaltninger er lovbaserede og kan granskes af domstole, parlamenter, lovbestemte menneskerettighedsorganer og andre interessenter, herunder civilsamfundet.

EU-institutionerne bør fortsat overvåge nødforanstaltninger på baggrund af EU's grundlæggende værdier som fastlagt i artikel 2 i TEU, herunder grundlæggende rettigheder, retsstatsprincippet og demokrati. Politiske dokumenter som den nye årsrapport om den europæiske retsstatsmekanisme bør afspejle resultatet af overvågningen af nødforanstaltninger, hvor det er relevant.

FRA'S UDTALELSE 1.2

EU-medlemsstaterne bør styrke deres sundheds-, sociale velfærds- og sociale hjælpesystemer for at sikre, at de leverer rimelige tjenester til alle, også under en krise. For at opnå dette på en koordineret måde i hele EU bør Europa-Kommissionens forslag om en stærk europæisk sundhedsunion straks vedtages. Forslaget sigter mod at forbedre sundhedsbeskyttelsen, men også det sociale og økonomiske liv i hele EU.

FRA'S UDTALELSE 1.3

EU-medlemsstaterne bør forstærke deres bestræbelser på at sikre kontinuitet i uddannelsen for alle børn under alle omstændigheder, navnlig i krisetider som under covid-19-pandemien. I denne forbindelse bør de prioritere at etablere en digital infrastruktur på tværs af alle uddannelsesniveauer og sikre passende uddannelse til at gøre lærerne fortrolige med at arbejde i et digitalt miljø. Herunder bør de være opmærksomme på handlingsplanen for digital uddannelse (2021-2027), der foreslår dette og opfordrer til stærkere EU-samarbejde om at tilpasse uddannelsessystemerne til den digitale tidsalder.

EU-medlemsstaterne bør desuden sikre, at denne digitale infrastruktur er inkluderende. Det vil sige, at den imødekommer behovene hos socialt udstødte og sårbare som handicappede børn, børn af romaer og omreisende og børn af migranter og flygtninge.

FRA'S UDTALELSE 1.4

EU og dets medlemsstater bør fortsat bekæmpe covid-19-relateret diskrimination, hadefulde ytringer og racisme over for etniske mindretalsgrupper, migranter og flygtninge og folk med indvandrerbaggrund. Hertil hører at styrke foranstaltningerne mod desinformation, der spreder hadefulde ytringer og diskriminerende og racistiske holdninger, især online.

retspraksis. En lang række dokumenter fra autoritative kilder har ligget til grund for fastlæggelsen af disse standarder, der vejleder de forpligtede om, hvordan man bedre kan beskytte folks ret til liv og sundhed uden at skade alle deres øvrige rettigheder.

Som Europa-Parlamentet understregede: »Selv i en offentlig nødsituation skal de grundlæggende retsstatsprincipper, demokratiet og respekten for grundlæggende rettigheder have forrang«. I denne henseende er EU-charteret om grundlæggende rettigheder af stor betydning, når EU og medlemsstaterne gennemfører tiltag inden for EU-rettens rammer. I 2020 belyste FRA's bulletiner konsekvenserne for de grundlæggende rettigheder i EU-sammenhæng, med dokumentation.

På nationalt plan har restriktive foranstaltninger været underlagt kontrol af domstole, parlamenter, menneskerettighedsorganer, civilsamfundet og andre interessenter. De erkendte behovet for nødforanstaltninger til at inddæmme pandemien, men modsatte sig dem, der ikke var lovbaserede og var langvarige og uforholdsmæssige. De understregede desuden vigtigheden af at bekæmpe covid-19-relateret diskrimination, hadefulde ytringer og racisme.

Den moderne videnskab reagerede rekordhurtigt på denne udfordring og gjorde vacciner tilgængelige allerede ved udgangen af 2020. Pandemien har imidlertid udstillet mangler og begrænsninger i vores sundheds-, uddannelses-, beskæftigelses- og socialsikringssystemers kapacitet og beredskab til at håndtere en sådan krise og efterleve forpligtelsen til at opfylde alles ret til sundhed, uddannelse, arbejde og social sikkerhed og bistand. Den afslørede desuden mangler i vores evne til at beskytte de mere sårbare rettigheder. Pandemien er en lakmusprøve på vores parathed til at respektere løftet i den globale 2030-dagsorden om »ikke at lade nogen i stikken«, med hensyn til at opnå en socialt retfærdig overgang til bæredygtig udvikling.

Trods manglerne gjorde EU og dens medlemsstater en betydelig indsats for at støtte deres sundheds-, uddannelses- og sociale sikringssystemer og hjælpe enkeltpersoner og virksomheder i forbindelse med den økonomiske afmatning og risikoen for arbejdsløshed.

EU's merværdi var igen af afgørende betydning. Det indførte forskellige instrumenter til at hjælpe medlemsstaterne med at finansiere deres tiltag. Fremadrettet nåede EU-institutionerne til enighed om en genopretningspakke på 1,8 bio. EUR. Den kombinerer EU-budgettet for 2021-2027 og det midlertidige genopretningsinstrument NextGenerationEU, der gør det muligt for Europa-Kommissionen at rejse midler på kapitalmarkedet til at imødegå de øjeblikkelige økonomiske og sociale skadevirkninger af pandemien.

Disse finansielle EU-foranstaltninger udgør sammen med politiske instrumenter, der fremmer menneskerettigheder og grundlæggende rettigheder som f.eks. den europæiske søjle for sociale rettigheder, en omfattende ramme til støtte for den nationale indsats.

FRA'S UDTALELSE 1.5

EU-medlemsstaterne bør fokusere på behovene hos de sårbare grupper, der har størst risiko for infektion og/eller alvorlig sygdom. Disse grupper omfatter ældre, plejehjemsboere, personer med allerede eksisterende lidelser, og dem, der bor i begrænsede og overfyldte rum eller under dårlige leve- og boligforhold. I denne sidste gruppe er der mange romaer og omreisende og folk i modtagelses- eller tilbageholdelsesfaciliteter for migranter og flygtninge, fængsler og hjemløseherberger.

Dette kræver, at disse grupper prioriteres til vaccination og sikres lige adgang til sundheds- og socialtjenester efter behov.

2

GENNEMFØRELSE OG ANVENDELSE AF CHARTRET PÅ NATIONALT PLAN

2020 markerede en særlig milepæl for EU-chartret om grundlæggende rettigheder. Den 7. december var det nøjagtigt 20 år siden, at EU proklamerede chartret i Nice. Europa-Kommissionen valgte denne dato til at iværksætte sin nye »Strategi til styrkelse af anvendelsen af chartret om grundlæggende rettigheder i EU«. Strategien sætter øget fokus på chartrets anvendelse i medlemsstaterne og på nationale aktørers rolle i at give chartret virkning i folks liv. Den opstiller en plan for videre kollektive bestræbelser i de kommende år. Kommissionen opfordrede desuden til en mere samordnet gennemførelse af chartret på EU-niveau. I mellemtiden var resultaterne fortsat blandede for dets anvendelse blandt nationale domstole, parlamenter, myndigheder og andre aktører. De nationale domstole viste stigende opmærksomhed over for chartret, men myndighedernes foranstaltninger til at fremme dets anvendelse var fortsat sparsomme. Covid-19-krisen belastede beskyttelsen af grundlæggende rettigheder, og ansprede desuden til større opmærksomhed over for EU's rettighedscharter.

Chartret er af grundlæggende relevans for EU og de nationale og lokale forvaltninger, når de handler inden for rammerne af EU-retten. Det nationale engagement med chartret er imidlertid ret begrænset, fremgår det. Dette viser, at der behøves yderligere støtte fra EU og dens medlemsstater, foruden styrket samarbejde. Følgende tre vurderinger vedrører henholdsvis EU's og det nationale og lokale forvaltningsplan.

På EU-plan

FRA'S UDTALELSE 2.1

Når EU-institutionerne drøfter chartrets anvendelse som foreslået i Europa-Kommissionens charterstrategi, bør de sikre sig, at evidensen fra de pågældende nationale aktører tages tilstrækkeligt i betragtning. Foruden FRA bør man være opmærksom på andre EU-agenturer, der har potentiale til at bidrage til chartrets gennemførelse og fremme de indeholdte rettigheder. Endelig kunne Regionsudvalget tænkes at engagere sig i en årlig udveksling af lovende praksis og udfordringer med hensyn til at anvende og fremme chartrets bestemmelser på lokalt plan. Dette kunne give supplerende evidens, der kunne indgå i de »interinstitutionelle drøftelser« på EU-plan, som charterstrategien omtaler.

Europa-Kommissionens nye strategi til at styrke anvendelsen af chartret styrker den politiske opmærksomhed på nationalt niveau, men lover også et øget omfang af vejledning, incitamenter og støtte fra EU, bl.a. gennem nye EU-programmer. For eksempel udmelder Kommissionen, at den vil styrke sit partnerskab med EU-medlemsstaterne i forskellige sammenhænge for at hjælpe dem med bedre at gennemføre chartret.

Derudover opfordrer den både Rådet og Parlamentet til hver at gå ind i en »interinstitutionel drøftelse« med Kommissionen. Agenturerne er også relevante i denne henseende. Strategien henviser ofte til FRA og dets arbejde, men omhandler ikke EU-agenturernes rolle i mere generel forstand. EU-agenturerne kan alle bidrage til chartrets anvendelse, skønt kendskabet til chartret og dets forpligtelser varierer agenturerne imellem – ligesom deres parathed til at styrke bevidsthedsindsatsen, har FRA rapporteret.

Chartret er vigtigt, ikke kun for de vigtigste EU-institutioner, men for alle EU-aktører som f.eks. Regionsudvalget. Især dets Underudvalg for Borgerrettigheder, Styreformer og Institutionelle og Eksterne Forbindelser (CIVEX) har en indlysende rolle i at belyse lokal praksis og fremme udvekslingen mellem regionale og lokale aktører om, hvordan man bedst kan anvende og fremme chartret.

På nationalt plan

De indsamlede data til denne og tidligere rapporter om grundlæggende rettigheder peger på, at der mangler nationale politikker til at fremme chartrets anvendelse. Derfor retter charterstrategien fra 2020 stærkt fokus på EU-medlemsstaternes rolle i gennemførelsen af chartret. Med sine mange konkrete forslag til handling fra medlemsstaternes side udgør strategien en plan for de kommende år.

Anvendelsen af chartret kan tænkes styrket ved at oprette kontaktpunkter vedrørende chartret i de nationale forvaltninger, tilpasse procedurerne for konsekvensanalyser og retlig granskning, sikre, at forvaltningen af EU-midlerne overvåges af udvalg med tilstrækkelig ekspertise i chartret, og endelig oprette og/eller styrke nationale menneskerettighedsinstitutioner.

Andre foranstaltninger, som strategien indeholder, kræver fornyede nationale politiske foranstaltninger, f.eks. inden for uddannelse, oplysning eller fremme af et støttende og sikkert miljø for civilsamfundsorganisationer og rettighedsforkæmpere. Disse forslag vil kræve en ændring i den nationale kultur for grundlæggende rettigheder: Denne synes indtil videre hovedsagelig at være koncentreret om den nationale forfatningsret og den europæiske menneskerettighedskonvention – ensbetydende med, at chartrets merværdi underudnyttes.

FRA'S UDTALELSE 2.2

EU-medlemsstaterne bør overveje at oprette særlige kontaktpunkter for chartret, som charterstrategien opfordrer til. Derved vil myndighederne kunne koordinere nationale tiltag med EU-tiltag og regionale og lokale tiltag for at gennemføre den nye charterstrategi mere effektivt. Ideelt ville strategien blive gennemført ved en struktureret proces på basis af konkrete mål, milepæle og tidsplaner. Dette kan tage form af en særlig handlingsplan for chartret eller ved at henvise konkret til chartret i eksisterende handlingsplaner eller strategier. For at muliggøre gensidig læring og synergiskabende udveksling bør vedtagelsen og gennemførelsen af disse planlægningsdokumenter gå hånd i hånd med koordinering på EU-plan – f.eks. gennem målrettede drøftelser i FREMP (Rådets Gruppe vedrørende Grundlæggende Rettigheder, Borgerlige Rettigheder og Fri Bevægelighed for Personer).

FRA'S UDTALELSE 2.3

EU-medlemsstaterne bør fremme den nye charterstrategi blandt lokale og regionale myndigheder og undersøge, hvordan disse myndigheder mere regelmæssigt kan henvise til grundlæggende rettigheder og generelt fremme dem, særlig chartrets merværdi. De lokale og regionale myndigheder bør sikre sig, at der henvises til chartret i relevante lokale og regionale instrumenter, procedurer og politikker. Den eksisterende praksis vedrørende chartret bør meddeles til de nye nationale charterkontaktpunkter for at sikre, at de kan udveksle denne praksis og erfaring med andre medlemsstater – f.eks. gennem den europæiske e-justiceportal. Byer kan overveje at blive menneskerettighedsbyer og derved styrke hensynet til grundlæggende rettigheder i deres arbejde, programmer og aktiviteter.

På lokalt plan

De lokale myndigheder har ikke et særlig stort kendskab til chartret ifølge FRA's analyse af data fra de høringer, som Europa-Kommissionen foretog ved udarbejdelsen af strategien. Samtidig »finder chartret anvendelse på regionale eller lokale organer og på offentlige organisationer, når de gennemfører EU-retten« (se forklaringerne i artikel 51, EUT C 303/17 af 14.12.2007).

I strategien forekommer udtrykket »lokal« 17 gange. Den opfordrer ikke kun til at udveksle bedste charterpraksis på lokalt plan og fremme et støttende og sikkert miljø for civilsamfundsorganisationer og rettighedsforkæmpere på lokalt plan, men kræver også, at medlemsstaterne giver tilstrækkelig vejledning lokalt, så de lokale myndigheder kan opfylde deres forpligtelser i henhold til chartret. Strategien peger desuden på lokale aktørers muligheder for at øge kendskabet til folks rettigheder og til, hvad folk kan gøre, hvis deres rettigheder krænkes.

FRA arbejder i øjeblikket på et koncept for menneskerettighedsbyer i EU. En sådan ramme for forpligtelser vil integrere en række charterrelaterede komponenter og kan være med til at styrke det lokale engagement i chartret.

3

LIGEBEHANDLING OG IKKEFORSKELSBEHANDLING

Europa-Kommissionen vedtog i 2020 vigtige strategier og handlingsplaner til at fremme en Union med lighed ved at skabe en vidtspændende ramme for EU's og de enkelte medlemsstaternes indsats. Vedtagelsen af ligestillingsdirektivet stod stadig stille, men Kommissionen understregede behovet for at styrke ligestillingsorganerne og forbedre kvaliteten af lighedsdata. Indsatsen for at fremme rettighederne for lesbiske, bøsse, biseksuelle, transpersoner, ikkebinære, interkønnede og queerpersoner (LGBTIQ) tog fart med vedtagelsen af den første EU-strategi nogensinde for ligestilling af LGBTIQ. Der var dog også evidens for, at LGBTIQ-personer oplever en stigning i forskelsbehandling og hadforbrydelser i visse områder og visse medlemsstater. Covid-19-pandemien og de foranstaltninger, den førte til, forværrede dog undertiden de sociale uligheder, som ramte de ældre særligt hårdt.

Artikel 19 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) er grundlaget for EU-lovgivningen til bekæmpelse af forskelsbehandling på grund af køn, race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Hidtil har EU-Rådet vedtaget omfattende lovgivning, der beskytter mod forskelsbehandling på grund af køn, race eller etnisk oprindelse på centrale områder af tilværelsen. Lovgivningen omfatter beskæftigelse og erhverv, uddannelse (som dog ikke er omfattet af ligestillingsdirektiverne), social sikring og adgang til og levering af varer og tjenesteydelser, der er tilgængelige for offentligheden, herunder boliger. EU-lovgivningens beskyttelse mod forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder og seksuel orientering gælder derimod kun inden for beskæftigelse og erhverv.

Nogle af de beskyttede karakteristika i artikel 19 i TEUF (køn, race eller etnisk oprindelse), nyder derfor bredere beskyttelse end andre (religion eller tro, alder, handicap og seksuel orientering), hvilket fører til et kunstigt hierarki af beskyttede grunde. Europa-Kommissionen fremlagde i 2008 et forslag til et ligestillingsdirektiv. Vedtagelsen af det ville udbedre denne mangel, idet beskyttelsen mod forskelsbehandling på grund af religion eller tro, alder, handicap og seksuel orientering ville blive udvidet til områderne uddannelse, social sikring og adgang til og levering af varer og tjenesteydelser til offentligheden. Der var i 2020 ingen fremskridt på rådsniveau i vedtagelsen af dette forslag fra Kommissionen.

Europa-Parlamentet gentog sin opfordring til at vedtage forslaget, og Europa-Kommissionen tilskyndede fortsat medlemsstaterne til hurtigt at nå til enighed om teksten. Samtidig understregede covid-19-pandemien den øgede risiko for forskelsbehandling, som man kan blive udsat for i tider med sundhedskriser af forskellige andre grunde end køn, race eller etnisk oprindelse – navnlig alder.

FRA'S UDTALELSE 3.1

På baggrund af erfaringerne fra covid-19-pandemien bør EU-lovgiverne fortsat undersøge alle muligheder for at vedtage ligestillingsdirektivet uden yderligere forsinkelse. Dette ville sikre, at EU-lovgivningen yder omfattende beskyttelse mod forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder og seksuel orientering på vigtige områder af livet – således uddannelse, social beskyttelse (herunder social sikring og sundhedspleje), og adgang for offentligheden til varer og tjenesteydelser, herunder boliger.

FRA'S UDTALELSE 3.2

EU-institutionerne og medlemsstaterne bør indføre og mainstreame en rettighedsbaseret tilgang til aldring og ældre, også i deres strategier for at komme ud af pandemien. Denne tilgang bør afspejles i alle relevante tiltag og politikker, herunder foranstaltninger til at gennemføre den europæiske søjle for sociale rettigheder og fremme politikker for social inklusion. Det vil sige:

- at bekæmpe aldersopfattelser, der fører til aldersbetinget forskelsbehandling, som er en hindring for, at ældre bliver ligebehandlet og fuldt kan udøve deres grundlæggende rettigheder
- at fremme ældres deltagelse i alle aspekter af det sociale liv, herunder i at udforme og overvåge gennemførelsen af foranstaltninger, der berører dem
- at fokusere på de mere sårbare og opfylde deres eventuelle særlige behov med alle foreliggende midler, herunder tilgængelige nye teknologier og digitale værktøjer, og samtidig bevare ikke-digitale tjenester
- at indsamle og analysere pålidelige data og evidens om ældres rettigheder og trivsel.

Evidensen tyder på, at ældre har været blandt de hårdest ramte under covid-19-pandemien. Ældre har højere sundhedsrisiko end yngre på grund af den højere forekomst af underliggende sygdomme.

Pandemien havde også bredere konsekvenser, der berørte ældres trivsel og rettigheder. Aldersbetingede klichéer og diskriminerende udtalelser, vanskeligheder med at få adgang til varer og tjenesteydelser, bl.a. på grund af den digitale generationskløft, og følelsen af isolation og stress, undergravede deres ret til et værdigt og uafhængigt liv og til at deltage i det sociale og kulturelle liv som nedfældet i EU's charter om grundlæggende rettigheder. Disse forhold undergravede også deres ret til ligebehandling og lige muligheder som fastlagt i chartret og den europæiske søjle for sociale rettigheder.

På den anden side traf forskellige aktører foranstaltninger til at afbøde pandemiens virkninger for ældre, beskytte deres rettigheder og bidrage til at gennemføre dem, blandt andet gennem nye teknologier og digitale værktøjer. Desuden kom der i 2020 gang i den bredere debat om ældres rettigheder og trivsel. Rådet for Den Europæiske Union vedtog konklusioner, hvori det opfordrede EU-institutionerne og medlemsstaterne til at anvende en rettighedsbaseret tilgang til aldring, bl.a. i deres strategier for at komme ud af pandemien. Rådet fremhævede desuden, at det var nødvendigt at udnytte digitaliseringens muligheder for at fremme ældres trivsel.

Visse medlemsstater har indført retlige og politiske foranstaltninger, der truer den grundlæggende ret til ligebehandling uanset seksuel orientering. FRA's anden LGBTI-spørgeundersøgelse og spørgeundersøgelser i flere medlemsstater har vist en høj grad af forskelsbehandling og chikane af LGBTI+ personer i EU og et mærkbart fald i social accept. Hædfulde ytringer over for LGBTI+ personer i den offentlige debat er et særligt bekymrende fænomen, da det ansporer til yderligere forskelsbehandling.

Foranstaltningerne til at dæmme op for pandemien berørte LGBTI+ personer særligt, navnlig unge, der bør hjemme og udsættes for vold i familien på grund af deres seksuelle orientering og/eller kønsidentitet. I denne sammenhæng er det blevet endnu vanskeligere at beskytte deres rettigheder.

For at tage hånd om LGBTIQ-personers situation og forbedre den vedtog Europa-Kommissionen sin ligestillingsstrategi for LGBTIQ-personer for 2020-2025. Heri fastsættes en række målrettede foranstaltninger omkring fire hovedsøjler: at bekæmpe forskelsbehandling, skabe sikkerhed, opbygge inkluderende samfund og gå forrest i opfordringen til ligestilling af LGBTIQ-personer i hele verden.

FRA'S UDTALELSE 3.3

EU-medlemsstaterne opfordres til at undgå handlinger, der truer den grundlæggende ret til ligebehandling uanset seksuel orientering og kønsidentitet, og til fortsat at vedtage handlingsplaner på linje med Kommissionens strategi for ligestilling af LGBTIQ-personer. EU-medlemsstaterne opfordres til at vedtage og gennemføre retlige og politiske foranstaltninger til at sikre, at lesbiske, bøsser, biseksuelle, transpersoner og interkønnede personer fuldt ud kan udøve deres grundlæggende rettigheder i henhold til EU-retten og national ret.

EU-medlemsstaterne bør tage hensyn til den foreliggende dokumentation af forskelsbehandling, herunder data fra FRA's anden LGBTI-undersøgelse, for at fastlægge mangler i beskyttelsen og afhjælpe dem tilstrækkeligt. Medlemsstaterne bør også tage hensyn til retningslinjerne i strategien for ligestilling af LGBTIQ-personer. Navnlig bør der træffes foranstaltninger til effektivt at bekæmpe hædfulde ytringer og hadforbrydelser og imødegå de skadelige virkninger af homofobiske og transfobiske udtalelser fra offentlige myndigheder og embedsmænd.

4

RACISME, FREMMEDHAD OG DEN TILKNYTTED E INTOLERANCE

2020 var et udfordrende år. Covid-19-pandemien bragte eksisterende racisme, fremmedhad og den tilknyttede intolerance op til overfladen og forstærkede den. Sundhedskrisen blev i stigende grad brugt som påskud til at angribe mindretal – herunder migranter, personer med indvandrerbaggrund og romaer – som i forvejen var udsat for racistisk og etnisk diskrimination, hadefulde ytringer og hadforbrydelser. Black Lives Matter-bevægelsen mobiliserede samfund i hele verden til at bekæmpe racisme og forskelsbehandling fra retshåndhævende myndigheders side. Europa-Kommissionen vedtog sin første handlingsplan nogensinde mod racisme, med konkrete foranstaltninger til at tackle racisme og etnisk forskelsbehandling i EU. En række EU-medlemsstater tog skridt til at opstille nationale handlingsplaner til at bekæmpe racisme og andre foranstaltninger mod ekstremisme, hadforbrydelser og hadefulde ytringer.

FRA'S UDTALELSE 4.1

EU-medlemsstaterne bør fuldstændigt og korrekt omsætte og anvende rammeafgørelsen om racisme og fremmedhad til at kriminalisere racistiske hadforbrydelser og hadefulde ytringer. Medlemsstaterne træffer i konsekvens heraf de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at et racistisk eller fremmedfjendsk motiv betragtes som en skærpende omstændighed, eller alternativt at domstolene kan tage et sådant motiv i betragtning ved fastsættelsen af sanktioner.

Foruden fuldt ud nationalt at gennemføre og håndhæve EU-lovgivningen om at bekæmpe hadforbrydelser bør medlemsstaterne træffe foranstaltninger til at tilskynde ofre og vidner til at stå frem og anmelde hadforbrydelser. De bør desuden styrke de nationale retshåndhævelsessystemers evne til at konstatere og registrere hadforbrydelser korrekt.

Rådets rammeafgørelse om racisme og fremmedhad (2008/913/RIA) fastlægger en fælles strafferetlig tilgang over for visse former for racisme og fremmedhad, der manifesterer sig som hadefulde ytringer og hadforbrydelser. Europa-Kommissionen indledte traktatbrudsprocedurer mod to medlemsstater, som ikke fuldt ud og korrekt havde indarbejdet rammeafgørelsen i den nationale ret.

Internationale overvågningsorganer afslørede ligeledes retlige huller i strafferetten i en række medlemsstater, dels med hensyn til hadefulde ytringer, dels kriminalisering af racemæssigt eller fremmedhadsk motiv som skærpende omstændighed. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (ECtHR) og de øverste nationale domstole fastsætter grænserne for at bruge ytringsfriheden til at begrunde hadefulde ytringer og tilskynde til had.

Racisme og ekstreme højreorienterede holdninger var fortsat alvorlige udfordringer i hele EU i 2020. Adskillige personer blev myrdet ved hadforbrydelser og ekstremistiske forbrydelser i fortsættelse af tendensen fra de foregående år. Internationale og nationale menneskerettighedsorganer udtrykte bekymring over det stigende omfang af hadefulde ytringer online, ofte fremsat af medier eller politikere over for migranter og etniske minoriteter.

Etniske minoriteter, herunder migranter, oplever stigende forskelsbehandling på forskellige områder af livet, og i offentligheden er der fortsat diskriminerende holdninger og fordomme, viser undersøgelserne. Disse tendenser blev forstærket med udbruddet af covid-19-pandemien, som rapporteret af bl.a. FRA.

Artikel 21 i EU's charter om grundlæggende rettigheder forbyder forskelsbehandling på grund af etnisk oprindelse og race. Tilsvarende forbyder artikel 3 i direktivet om racelighed (2000/43/EF) forskelsbehandling på grund af etnisk oprindelse eller race med hensyn til adgang til uddannelse, beskæftigelse, tjenesteydelser (herunder bolig) og social sikring (herunder sundhedspleje). En række EU-medlemsstater gennemfører stadig ikke direktivets bestemmelser korrekt, fremgår det af rapporter fra Europa-Kommissionen og fra internationale organer, der overvåger menneskerettigheder.

Kommissionen fortsatte traktatbrudsprocedurerne mod medlemsstater, der diskriminerede romabørn med hensyn til uddannelse. Samtidig udtrykte internationale menneskerettighedsorganer bekymring for uafhængigheden af de ligestillingsorganer, der er oprettet ved direktivet om racelighed.

FRA'S UDTALELSE 4.2

EU-medlemsstaterne bør væsentligt forbedre effektiviteten af deres foranstaltninger og institutionelle ordninger til at anvende direktivet om racelighed fuldstændigt og korrekt. Navnlig bør medlemsstaterne styrke ligestillingsorganers uafhængighed. De bør sikre, at sådanne organer har passende mandat og ressourcer til effektivt at varetage de opgaver, der påhviler dem i henhold til EU's lovgivning om ikke-forskelsbehandling.

Visse former for etnisk profilering kan være lovlige, men diskriminerende profilering er i modstrid med principperne i racediskriminationskonventionen (ICERD) og andre internationale normer, herunder dem, der er indeholdt i den europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK) og den tilknyttede retspraksis i Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (ECHR) samt EU's charter om grundlæggende rettigheder. Artikel 11, stk. 3, i politidirektivet (2016/680) om automatiseret individuel beslutningstagning forbyder »profilering, der fører til forskelsbehandling af fysiske personer på grundlag af særlige kategorier af personoplysninger«. Disse omfatter oplysninger, der viser racemæssig eller etnisk oprindelse og religiøs overbevisning samt genetiske og biometriske data.

Diskriminerende profilering på basis af etnicitet fortsætter i EU, som det blev bemærket i tidligere rapporter om grundlæggende rettigheder, og som det fremgår af spørgeundersøgelser og rapporter fra internationale overvågningsorganer. Nogle lande rapporterede om uforholdsmæssig håndhævelse af restriktioner i forbindelse med covid-19 over for etniske minoritetsgrupper. Udviklingen på både EU-plan og nationalt plan blev udløst af de drøftelser om at forebygge og bekæmpe politiracisme, som var foranlediget af sager i hele EU og af Black Lives Matter-bevægelsen.

FRA'S UDTALELSE 4.3

EU-medlemsstaterne bør træffe de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og udrydde diskriminerende holdninger blandt politifolk. Dette kan gøres ved at vurdere de eksisterende foranstaltninger mod institutionelle former for forskelsbehandling, blandt andet ved hjælp af klare missionserklæringer, robuste systemer til at gennemgå resultaterne af at forebygge institutionel forskelsbehandling, og inkluderende og effektive uafhængige klagemekanismer.

De retshåndhavende myndigheder bør udstede konkrete, praktiske og brugsklare retningslinjer mod diskriminerende etnisk profilering fra politifolk i tjenesten; retningslinjerne bør integreres i standardprocedurer og adfærdskodekser og systematisk videregives til frontlinjemedarbejdere.

FRA'S UDTALELSE 4.4

EU-medlemsstaterne opfordres til at udarbejde særlige nationale handlingsplaner til at bekæmpe racisme, racediskrimination, antisemitisme, fremmedhad og tilknyttet intolerance. Gennemførelse af sådanne handlingsplaner ville give EU-medlemsstaterne en effektiv ramme for at opfylde deres forpligtelser i henhold til direktivet om race-lighed og rammeafgårelsen om bekæmpelse af racisme og fremmedhad.

I henhold til EU's handlingsplan for bekæmpelse af racisme bør EU-medlemsstaterne overveje at udvikle nationale planer med inddragelse af regionale og lokale myndigheder, ligestillingsinstanser og civilsamfundet. Desuden bør virkningen og effektiviteten af de trufne foranstaltninger vurderes regelmæssigt og gennemsigtigt i henhold til klare mål og tidsfrister baseret på evidens og med brug af præstationsindikatorer.

I 2020 optrappede EU sin indsats til at bekæmpe racisme. Europa-Kommissionen vedtog sin første EU-handlingsplan for bekæmpelse af racisme for 2020-2025. Den tog også racisme, chikane og fordomsmotiveret vold op, foruden at beskytte og støtte ofre for hadforbrydelser i en række andre politiske instrumenter, herunder EU's strategi for ofres rettigheder 2020-2025 og EU's nye strategiske ramme for romaer.

Næsten 20 år efter at FN's verdenskonference mod racisme havde opfordret landene til at udvikle og udarbejde nationale handlingsplaner til at bekæmpe racisme, opfordrede Europa-Kommissionen alle EU-medlemsstaterne til at udarbejde og vedtage nationale handlingsplaner til at bekæmpe racisme og racediskrimination inden udgangen af 2022. I 2020 tog en række medlemsstater skridt til at opstille nationale handlingsplaner til at bekæmpe racisme, fremmedhad og tilknyttet intolerance.

Internationale overvågningsorganer udtrykte imidlertid betænkelighed ved svagheder i udformningen af sådanne nationale handlingsplaner, idet de bemærkede, at sådanne svagheder kan have negativ indvirkning på planernes gennemførelse, virkning og overvågning. Nogle af planerne tager ikke ordentligt fat på racisme, mange mangler præcision med hensyn til at fastlægge konkrete skridt, og der mangler midler til at opfylde målene eller mangler benchmarks og indikatorer til at måle fremskridtene.

5

LIGESTILLING OG INKLUSION AF ROMAER

Den første EU-ramme for de nationale strategier for integration af romaerne sluttede i 2020, og den nye 10-årige strategiske ramme blev sat i værk midt under covid-19-pandemien. Den første ramme har som helhed kun bevirket få fremskridt. Evalueringerne viser visse fremskridt inden for uddannelse og fattigdomsbekæmpelse, men ingen eller endda tilbageskridt på kritisk vigtige områder som beskæftigelse, sundhedspleje og boliger. EU's nye strategiske ramme for romaer vedrørende ligestilling, inklusion og deltagelse opstiller ambitiøse mål på syv nøgleområder: ikke-forskelsbehandling, inklusion, deltagelse, uddannelse, beskæftigelse, sundhed og boligforhold. Den fastlægger en stærkere overvågningsramme med en række kvantificerbare og målbare mål, der gør det muligt at følge fremskridtene. Covid-19-pandemien ramte imidlertid roma- og omrejsendesamfund uforholdsmæssigt ved at forstærke ulighederne, og i nogle lande gav den næring til yderligere romahad og -fordomme.

Artikel 21 i EU's charter om grundlæggende rettigheder forbyder forskelsbehandling på grund af etnisk eller social oprindelse eller tilhørsforhold til et nationalt mindretal. I de sidste 20 år har direktivet om racelighed (2000/43/EF) fremmet ligebehandling og forbudt direkte og indirekte forskelsbehandling, herunder chikane, på grundlag af race eller etnisk oprindelse, på områder som beskæftigelse, uddannelse, social sikring og sociale goder, sundhedspleje og adgang til varer og tjenesteydelser, herunder bolig.

Sigøjnerhad er imidlertid dybt rodfæstet og udgør en væsentlig hindring for fremskridt med at inkludere romaerne. Næsten halvdelen af EU's borgere (46 %) ville have det ubehageligt med at have romaer eller omrejsende som naboer – jf. FRA's spørgeundersøgelse om grundlæggende rettigheder fra 2019, som henvendte sig til den almindelige befolkning. Covid-19-pandemien ramte roma- og omrejsendesamfund uforholdsmæssigt hårdt, forstærkede ulighederne og gav i nogle lande næring til yderligere romahad og -fordomme.

FRA'S UDTALELSE 5.1

Ved at udnytte erfaringerne fra covid-19-pandemien bør EU-medlemsstaterne sikre, at bekæmpelse af forskelsbehandling og sigøjnerhad integreres i alle politikområder i deres nationale romastrategier. Strategierne bør omfatte målrettede foranstaltninger til at bekæmpe sigøjnerhad og diskrimination af romaer og omrejsende.

Sådanne foranstaltninger bør udformes og gennemføres sammen med romasamfundene og deres repræsentanter for at fremme positive narrativer om romaer og omrejsende og udbrede kendskabet til en historie med forskelsbehandling, segregation og forfølgelse.

FRA'S UDTALELSE 5.2

EU-medlemsstaterne bør gennemføre koordinerede foranstaltninger, der sikrer, at socialt udstødte og marginaliserede børn af romaer og omrejsende har adgang til fjernundervisningsværktøjer. Alle foranstaltninger på uddannelsesområdet bør omfatte målrettede tiltag, der er skræddersyet til de særlige behov hos forskellige grupper af romaer og omrejsende. Her bør navnlig trækkes på positive erfaringer med undervisningsassistenter og -formidlere, som er romaer. Medlemsstaterne bør overveje at tilskynde til at rekruttere, oplære og indsætte flere romaformidlere og lærere med romabaggrund. Medlemsstaterne bør også sikre målrettede foranstaltninger, der er bæredygtige og velfinansierede, og udnytte EU-midler og andre muligheder for finansiering af foranstaltninger rettet mod romaer og af strukturreformer til inkluderende uddannelse.

Artikel 14 i EU's charter om grundlæggende rettigheder nedfælder retten til uddannelse. I den europæiske søjle for sociale rettigheder understreges det, at alle har ret til inkluderende uddannelse af høj kvalitet (kapitel 1, princip 1). I hele EU, også de vestlige medlemsstater, går størstedelen af unge romaer og omrejsende tidligt ud af uddannelsessystemet, fremgår det af de seneste data. Uanset nogle små fremskridt i de seneste ti år er der fortsat en betydelig uddannelseskløft mellem romaer og den almindelige befolkning.

Romaer og omrejsende i segregerede og marginaliserede miljøer mangler desuden ofte IT-udstyr og/eller internetadgang, viser FRA's og andres forskningsresultater. Vedvarende ulighed og manglende vellykkede politikker for tilvejebringelse af grundlæggende infrastruktur og tjenester udvider kløften mellem romaer/ omrejsende og den almindelige befolkning. Dette berører også romabørns muligheder for lige adgang til uddannelse. Covid-19-pandemien synliggjorde i høj grad disse forhold. FRA's forskning viser også, at visse generelle foranstaltninger ikke er nået ud til romaer og omrejsende.

EU's nye strategiske ramme for ligestilling, inklusion og deltagelse af romaer er en del af EU's overordnede politiske retningslinjer for opbygning af en Union med ligestilling. Rammen vil bidrage til EU's handlingsplan for bekæmpelse af racisme 2020-2025 og til at gennemføre principperne i den europæiske søjle for sociale rettigheder og FN's mål for bæredygtig udvikling.

Den tidligere EU-ramme for nationale strategier for integration af romaer skulle mindske kløften mellem romaer og den brede befolkning, men opfyldte ikke sine ambitiøse mål for uddannelse, beskæftigelse, sundhedspleje og boliger inden 2020. Medlemsstaterne gjorde kun få fremskridt på visse områder inden for uddannelse og fattigdomsbekæmpelse, og inden for beskæftigelse, boliger og sundhed var der ingen fremskridt – eller endda tilbageskridt, viser FRA-data.

Baseret på en evaluering af den foregående ramme erkendte Kommissionen, at der er presserende behov for at forny og løfte engagementet i romaers lighed, inklusion og deltagelse på både europæisk og nationalt plan. Den nye strategiske ramme fastsætter syv målsætninger og tilknyttede mål, der skal være opfyldt inden 2030, med fokus på at bekæmpe sigøjnerhad og -diskrimination og på at fremme romaernes fulde deltagelse og inklusion gennem en kombination af generelle og målrettede politikker.

FRA'S UDTALELSE 5.3

EU-medlemsstaterne bør prioritere gennemførelsen af EU's nye strategiske ramme for romaer. Deres nationale planer bør opstille ambitiøse målsætninger og mål, som tager hensyn til erfaringerne fra den foregående EU-ramme og evalueringer af nationale strategier og covid-19-pandemien. Der bør anvendes effektive overvågningssystemer til at vurdere fremskridtene og måle virkningerne af både de generelle og målrettede foranstaltninger til social inklusion af romaer og omrejsende og til at kontrollere, at nationale midler og EU-midler udnyttes effektivt.

De nationale romastrategier bør specifikt omhandle romaers og omrejsendes meningsfulde deltagelse i at udforme, vurdere og overvåge gennemførelsesforanstaltninger og -tiltag.

6

ASYL, VISA, MIGRATION, GRÆNSER OG INTEGRATION

Respekten for grundlæggende rettigheder ved grænserne var fortsat en af de vigtigste udfordringer på menneskerettighedsområdet i EU. Der var fortsat dødsfald på havet, forsinkelser i anvisning af en sikker havn for reddede migranter og trusler mod humanitære redningsfartøjer. Dette gjaldt også påstande om tilbagedrivelsler og vold. Europa-Kommissionen fremlagde en ny pagt om migration og asyl med en lovpakke med forslag til hard law og soft law, der sætter forstærket fokus på grænseprocedurer og foreslår nye former for solidaritet. I mellemtiden blev asylprocedurerne tilpasset til at håndtere covid-19-relaterede restriktioner. EU gjorde fremskridt med at etablere sine store IT-systemer og begyndte at undersøge brugen af kunstig intelligens til grænsekontrol og migrationsstyring. Efter Brexit blev borgerne i Det Forenede Kongerige underlagt nye regler.

FRA'S UDTALELSE 6.1

EU-medlemsstaterne bør straks effektivt undersøge alle påstande om tilbagevisninger og mishandling ved grænserne og øge gennemsigtigheden af de foranstaltninger, der træffes.

Medlemsstaterne bør oprette effektive uafhængige overvågningsmekanismer ved grænserne. For at garantere en mere fuldstændig overholdelse af de grundlæggende rettigheder bør disse mekanismer også omfatte overvågning af grænsebevogtningsaktiviteterne – ikke kun selve screeningsprocedurerne forud for indrejse, som foreslået i pagten om migration og asyl.

Almindeligt anerkendte menneskerettighedsorganer rapporterede i 2020 om påstande om, at personer ulovligt blev tilbagevist ved land- og søgrænser, undertiden med politivold. Artikel 78, stk. 1, i TEUF og artikel 18 og 19 i EU's charter om grundlæggende rettigheder forbyder *refoulement* – dvs. tilbagesendelse af personer, der risikerer forfølgelse eller alvorlig overlast – og kollektive udvisninger. I henhold til artikel 7 i forordning (EU) 2019/1896 om den europæiske grænse- og kystvagt og artikel 4 i Schengengrænsekodeksen skal grænseforvaltningen overholde de grundlæggende rettigheder. I sin pagt om migration og asyl foreslog Europa-Kommissionen nye EU-regler for overvågning af de grundlæggende rettigheder ved grænserne.

Migranter, der pågribes ved ulovlig passage af en intern EU-grænse, bliver ikke systematisk hørt, før de føres tilbage til en nabomedlemsstat i EU. De bliver heller ikke systematisk underrettet om beslutningen om at sende dem tilbage til en anden EU-medlemsstat.

Som et generelt princip i EU-retten skal afgørelser, der berører en person, træffes på individuelt grundlag, og personen har ret til at blive hørt. Disse principper er en vigtig beskyttelse, der sætter enkeltpersoner i stand til at rejse spørgsmål, som kan tænkes at stille sig i vejen for tilbagerejse, og til at udøve deres ret til adgang til effektive retsmidler i henhold til chartrets artikel 47.

FRA'S UDTALELSE 6.2

EU-medlemsstaterne bør indføre og anvende procedurer, der sikrer, at personer bliver hørt, før de sendes tilbage til en EU-nabomedlemsstat, og bør formelt meddele dem den trufne afgørelse.

Lovforslagene under pagten om migration og asyl sætter forstærket fokus på grænseprocedurer og foreslår samtidig nye solidaritetsmekanismer. Grænseprocedurer kan føre til, at asylansøgere lukkes inde i faciliteter ved eller nær grænsen, ofte på fjerntliggende steder, hvor det kan være vanskeligt at opfylde modtagelsesstandarderne eller anvende sikkerhedsforanstaltninger til at forebygge vilkårlig frihedsberøvelse, som det kræves i direktivet om modtagelsesforhold (2013/33/EU) og tilbagesendelsesdirektivet (2008/115/EF). Dette kan føre til en behandling, der ikke er i overensstemmelse med retten til menneskelig værdighed som garanteret i chartrets artikel 1.

FRA'S UDTALELSE 6.3

Når EU-medlemsstaterne gennemfører målsætningerne i pagten om migration og asyl, bør de sikre, at opholdsforholdene i faciliteterne til første modtagelse ved grænserne er tilfredsstillende og fuldt i overensstemmelse med retten til frihed og andre grundlæggende rettigheder i EU's charter om grundlæggende rettigheder. Der bør være regelmæssige tilsyn og foranstaltninger til at forebygge langvarige ophold.

FRA'S UDTALELSE 6.4

EU's institutioner, agenturer og medlemsstater bør grundigt vurdere konsekvenserne for de grundlæggende rettigheder af enhver anvendelse af kunstig intelligens inden for indre anliggender, herunder asyl, visum, indvandring og grænser. Hvis der bruges kunstig intelligens, bør det ledsages af stringente, effektive og uafhængige tilsynsmekanismer.

EU og dens medlemsstater er ved at undersøge brug af kunstig intelligens (AI) til at forbedre beslutningstagningen inden for indre anliggender, herunder asyl, grænser og indvandring. Værktøjer drevet af kunstig intelligens kan berøre forskellige grundlæggende rettigheder. Dette kan f.eks. skyldes en skævhed i algoritmens udformning eller manglende gennemsigtighed vedrørende de anvendte oplysninger, hvad der gør det svært for den berørte person at modbevise resultater frembragt med sådanne værktøjer.

FRA'S UDTALELSE 6.5

EU's institutioner, agenturer og medlemsstater bør fortsat øge kendskabet til sikkerhedsforanstaltningerne vedrørende grundlæggende rettigheder i EU's store IT-systemer og deres interoperabilitet. Databeskyttelsesmyndighederne bør have tilstrækkelige ressourcer til at støtte personer, der vil udøve deres ret til at tilgå, rette og slette deres oplysninger.

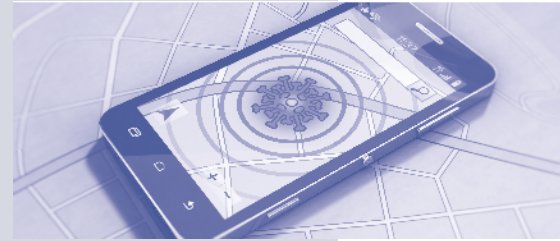
EU har oprettet seks store IT-systemer for at hjælpe medlemsstaterne med at forvalte migration, asyl og grænser, styrke det retlige samarbejde og styrke den interne sikkerhed. Tre systemer er operationelle: det europæiske fingeraftrykssystem (Eurodac), visuminformationssystemet (VIS) og Schengeninformationssystemet (SIS). De tre andre er under udvikling: ind- og udrejsesystemet (EES), EU-systemet vedrørende rejseinformation og rejsetilladelse (ETIAS) og det europæiske informationssystem vedrørende strafferegistre for tredjelandstatsborgere (ECRIS-TCN).

De retlige instrumenter, der opsætter sådanne IT-systemer og deres interoperabilitet, indeholder forskellige sikkerhedsforanstaltninger til at beskytte de grundlæggende rettigheder, der er nedfældet i chartret – således beskyttelse af personoplysninger (artikel 8), ikke-forskelsbehandling (artikel 21) og børns rettigheder (artikel 24). Disse sikkerhedsforanstaltninger er dog stadig ikke særlig kendte.

7

INFORMATIONSSAMFUNDET, RETTEN TIL PRIVATLIVETS FRED OG DATABESKYTTELSE

I 2020 gav covid-19-pandemien anledning til at udvikle og udbrede innovative teknologier, bl.a. kunstig intelligens (AI), til at modvirke epidemiens spredning. Samtidig vakte den igangværende brug af AI-teknologier bekymring for retten til databeskyttelse og privatlivets fred (foruden andre rettigheder, således retten til ikke-forskelsbehandling). EU-organer og internationale organer reagerede hurtigt ved at lægge vægt på gældende databeskyttelsesstandarder. Samtidig fortsatte EU sit arbejde med at regulere anvendelsen af kunstig intelligens. Det offentliggjorde en hvidbog og en ledsagende rapport, som anerkendte betydningen af grundlæggende rettigheder – ved siden af etiske rammer – for at sikre, at kunstig intelligens anvendes i overensstemmelse med rettighederne. EU-institutionerne og EU-medlemsstaterne videreudviklede desuden politikker og love med betydning for beskyttelsen af privatlivets fred og data på områder, som spænder fra dataopbevaring og -overvågning til bekæmpelse af materiale med seksuelt misbrug af børn.

Covid-19-pandemien fik folk til at udnytte digitale data og nye teknologier til at dæmme op for virussets spredning og afbøde dets negative samfundsvirkninger. Den intensive indsamling og behandling af personoplysninger medførte risici for de grundlæggende rettigheder til databeskyttelse og privatlivets fred, hvilket gjaldt lige fra applikationer for kontaktopsporing og nærhedsregistrering til telekonferencesoftware eller brug af algoritmer i uddannelse.

Årets udviklinger understregede, at det i krisetider er afgørende at foretage effektive og hensigtsmæssige afvejninger for at sikre, at foranstaltninger til beskyttelse af sundheden ikke unødigt eller uforholdsmæssigt berører de grundlæggende rettigheder.

FRA'S UDTALELSE 7.1

EU-medlemsstaterne bør sikre, at foranstaltninger, politikker og retlige initiativer, der sættes i værk i krisetider som en pandemi, ikke griber uforholdsmæssigt ind i retten til databeskyttelse og overholdelsen af privatlivets fred. EU-medlemsstaterne bør navnlig sikre anvendelse af artikel 8 i EU's charter om grundlæggende rettigheder, ligesom principperne om rimelighed, dataminimering og formålsbegrænsning som fremhævet i artikel 5 i den generelle forordning om databeskyttelse.

FRA'S UDTALELSE 7.2

EU-medlemsstaterne bør sikre, at de nationale databeskyttelsestilsynsmyndigheder har tilstrækkelige menneskelige, tekniske og finansielle ressourcer til at kunne varetage deres mandater effektivt. For at vurdere ressourcernes tilstrækkelighed bør medlemsstaterne støtte uafhængig og objektiv evaluering af de nationale tilsynsmyndigheders arbejdsbelastning.

I fortsættelse af den tendens, som FRA påpegede i sin *Rapport om grundlæggende rettigheder 2020*, var arbejdsbelastningen stadig ekstremt krævende for tilsynsmyndighederne for databeskyttelse. I de fleste medlemsstater fortsatte det store antal undersøgelser og klager. Samtidig blev en hurtig bilæggelse af disse tvister forhindret af den ufuldstændige harmonisering af de procedurer og nøglebegreber, som er grundlag for samarbejdsproceduren ved grænseoverskridende tvister.

I 2020 var der tegn på fremskridt både nationalt (med hensyn til at forøge de finansielle og menneskelige ressourcer) og internationalt (med hensyn til at harmonisere forskelle). Der er imidlertid stadig plads til forbedringer. EU's stærke retlige rammer for databeskyttelse vil kun fungere effektivt, når alle aktører er tilstrækkeligt rustet til at reagere hurtigt og effektivt på alle anmodninger.

FRA'S UDTALELSE 7.3

EU-institutionerne og EU-medlemsstaterne bør sikre, at alle lovgivningsmæssige bestræbelser på at bekæmpe kriminelle aktiviteter omfatter de nødvendige foranstaltninger til at sikre overholdelse af principperne om lovlighed, nødvendighed og proportionalitet. De bør også give mulighed for effektivt tilsyn og adgang til afhjælpende mekanismer. I denne forbindelse bør EU-institutionerne og EU-medlemsstaterne fuldt ud tage hensyn til relevant retspraksis ved EU-Domstolen.

Med de fortsatte terrortrusler og kriminelle aktiviteter i hele 2020 opfordrede EU-institutionerne og medlemsstaterne til hurtig iværksættelse af foranstaltninger, der gør det muligt straks at anvende de tilgængelige data og teknologier til at bekæmpe kriminalitet. Teknologier til dataindsamling blev på forskellige måder anvendt til at bekæmpe onlinemateriale om seksuelt misbrug af børn, støtte strafferetlige efterforskninger, styrke overvågningen og bekæmpe ulovligt online indhold.

Institutionelle organer og civilsamfundet satte imidlertid ofte spørgsmål ved sådanne foranstaltningers nødvendighed og forholdsmæssighed på både nationalt plan og EU-plan. Uanset sikkerhedsforanstaltningers legitime målsætninger bør de ikke bruges som et påskud for at sænke standarderne for grundlæggende rettigheder.

Pandemien stoppede ikke arbejdet med strategier, retlige initiativer eller politikker rettet mod at fremme eller regulere brugen af kunstig intelligens. Krisen fik tværtimod organerne til at træffe hurtige foranstaltninger, der støtter brugen af kunstig intelligens, som også blev fremmet som et værktøj til at bekæmpe pandemien. Både EU og medlemsstaterne udviklede i løbet af 2020 meget aktivt forskellige strategier for kunstig intelligens og nye retlige instrumenter.

Som FRA allerede påpegede i sin *Rapport om grundlæggende rettigheder 2019* og *Rapport om grundlæggende rettigheder 2020*, foretrækkes det imidlertid i mange AI-strategier at henvise til »etik« og blot nævne nødvendigheden af at beskytte de grundlæggende rettigheder uden nærmere at redegøre for en rettighedsbaseret tilgang. Men som påpeget i FRA's rapport om kunstig intelligens og grundlæggende rettigheder kan brugen af kunstig intelligens få vidtrækkende konsekvenser for borgernes grundlæggende rettigheder. Grundlæggende rettigheder må derfor fast forankres i al fremtidig lovgivning.

FRA'S UDTALELSE 7.4

EU-institutionerne og EU-medlemsstaterne bør sikre, at alle fremtidige AI-relaterede retlige og politiske instrumenter i EU og medlemsstaterne bygger på respekt for de grundlæggende rettigheder. For at opnå dette bør de fastlægge stærke retsgarantier, fremme konsekvensanalyser vedrørende grundlæggende rettigheder og sikre uafhængigt tilsyn og adgang til effektive retsmidler.

EU-medlemsstaterne bør sikre, at ekstraordinære omstændigheder som pandemien ikke sænker beskyttelsesniveauet for de grundlæggende rettigheder ved brug af AI-relaterede teknologier.

8

BØRNS RETTIGHEDER

Covid-19-pandemien lagde et hidtil uset pres på børn og familier i hele EU i 2020, navnlig dem, der i forvejen var økonomisk eller socialt ringere stillet. Trods medlemsstaternes indsats var fjernundervisning en udfordring for børn, som er uden computer eller internetadgang, eller som bor i overfyldte husstande. Truslen om misbrug i hjemmet var også overhængende. Børn indgav fortsat færre asylansøgninger, men deres modtagelsesforhold var stadig utilstrækkelige i flere medlemsstater. Ti medlemsstater tog imod 573 uledsagede børn og 771 børn i familier, som blev omfordelt fra de græske »hotspots«. Størstedelen af medlemsstaterne indarbejdede i deres nationale lovgivning direktivet om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkt eller tiltalt i straffesager. Traktatbrudsprocedurer mod syv medlemsstater er imidlertid stadig i gang. Europa-Kommissionen gennemførte omfattende høringer om EU's strategi for børns rettigheder, som den vil iværksætte i 2021.

FRA'S UDTALELSE 8.1

Kommissionen bør tage følgerne af covid-19 i betragtning, når den forbereder iværksættelse af tiltag i forbindelse med EU's børnegaranti. Garantien bør fastlægge målrettede tiltag og afsætte tilstrækkelige midler til at beskytte de mest sårbare børn, navnlig hvad angår uddannelse, bolig, sundhed og social velfærd.

EU-medlemsstaterne bør fortsætte deres bestræbelser på at sikre, at alle børn, navnlig de mest sårbare, har lige adgang til skolegang, og at beskytte børn mod vold. Medlemsstaterne bør sikre, at økonomiske foranstaltninger til støtte for børnefamilier giver bæredygtige goder og er tilgængelige for de mest sårbare familier som roma- og migrantfamilier. Medlemsstaterne kunne f.eks. vurdere behovet for at revidere tærsklen for adgang til faste sociale ydelser til lavindkomstfamilier.

For at udvikle evidensbaserede politikker bør medlemsstaterne og Europa-Kommissionen indsamle data til at vurdere børns egne erfaringer og synspunkter vedrørende pandemiens påvirkning af deres fysiske og psykiske trivsel.

Covid-19-pandemien påvirkede stærkt børns velfærd i Europa. Tab af familiens indkomst, lukning af skoler og øget vold hjemme og online rejste bekymring for rettighederne i henhold til artikel 3, 14 og 24 i EU's charter om grundlæggende rettigheder. Medlemsstaterne har givet familierne en række økonomiske støttepakker for at kompensere for indkomsttabet. Støttebeløbets begrænsede størrelse og varighed rejser imidlertid spørgsmål om sådanne finansieringspakkens nytteværdi og bæredygtighed på lang sigt.

Overgangen til hjemmeundervisning har ikke fungeret lige godt for alle familier. Nogle børn har ikke helt været i stand til at deltage i skolens rutiner, da de ikke havde adgang til internetudstyr eller til et roligt rum, hvor de kunne lære. Andre mistede retten til gratis skolefrokost. Den længere tid tilbragt hjemme under lukning af skolerne og karantæner førte til et stigende antal indberettede tilfælde af vold mod børn og seksuel udnyttelse af børn via internettet.

Forberedelserne til en EU-børnegaranti fortsatte. Denne ordning, som Europa-Parlamentet har anmodet om, skal give alle børn lige adgang til basale tjenester inden for sundhedspleje, uddannelse, førskoleundervisning og -pasning, anstændige boligforhold og tilstrækkelig ernæring. EU's børnegaranti forventes vedtaget i 2021.

Børn, der ankommer til Europa, har ret til beskyttelse i henhold til artikel 24 i EU's charter om grundlæggende rettigheder, og ret til passende modtagelsesforhold i henhold til direktivet om modtagelsesforhold. Direktivet kræver, at medlemsstaterne vurderer børns modtagelsesbehov og giver adgang til bl.a. uddannelse og en passende levestandard. I den daglige praksis giver modtagelsesforholdene i nogle medlemsstater imidlertid grund til alvorlig bekymring på grund af overfyldte centre, utilstrækkelig hygiejne eller manglende børneegnede modtagelsescentre.

Både børn med familier og uledsagede børn bliver fortsat tilbageholdt. Skønt EU-retten ikke forbyder administrativ frihedsberøvelse for børn i forbindelse med migration, bør der ikke anvendes frihedsberøvelse over for børn, der er papirløse, eller børn, der ansøger om asyl eller er i en tilbagesendelsesprocedure. Frihedsberøvelse for børn bør kun være en undtagelsesvis foranstaltning, der er sidste udvej.

Europa-Kommissionen har iværksat pagten om migration og asyl, hvor der i belastede perioder foreslås en række solidaritetsmekanismer, herunder omfordeling. Ved en fælles indsats fra Europa-Kommissionen, de græske myndigheder og 10 medlemsstater lykkedes det at flytte 573 uledsagede børn og 771 børn i familier fra de græske hotspots.

Der er imidlertid stadig omkring 1 000 børn indkvarteret under usikre forhold i Grækenland. Ca. 100 af dem bor i hotspots.

FRA'S UDTALELSE 8.2

Europa-Kommissionen og EU-medlemsstaterne bør styrke indsatsen for at omfordele børn, der er uledsagede eller på anden måde sårbare, og som i øjeblikket bor i medlemsstater, hvor de møder utilstrækkelige modtagelsesforhold. Ved flytning af børn bør medlemsstaterne tage hensyn til eksisterende god praksis for at sikre barnets tarv under hele proceduren.

Medlemsstaterne bør gøre deres yderste for at sikre, at børn beskyttes, og at modtagelsesforholdene overholder minimumsnormerne for en værdig levestandard og børneegnede faciliteter som fastsat i direktivet om modtagelsesforhold.

Medlemsstaterne bør etablere troværdige, effektive systemer, der gør det unødvendigt at tilbageholde børn af grunde vedrørende asyl eller tilbagesendelse.

FRA'S UDTALELSE 8.3

EU-medlemsstaterne bør styrke indsatsen for at gennemføre direktivet om retssikkerhedsgarantier (2016/800/EU) i fagpersoners daglige praksis. Medlemsstaterne kunne gøre dette ved at give uddannelse og professionel vejledning til alle aktører, herunder politifolk, dommere, advokater og anklagere.

Europa-Kommissionen kunne støtte EU-medlemsstaterne yderligere — f.eks. ved at vejlede om gennemførelse af direktivet i national lovgivning og praksis og ved at lette udveksling af praktiske erfaringer mellem medlemsstaterne.

Artikel 48 i EU's charter om grundlæggende rettigheder fastsætter vigtige garantier for uskyldsformodningen og retten til et forsvar. Artikel 24 slår fast, at barnets tarv skal komme i første række. Disse punkter præciseres og uddybes i direktivet om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager (2016/800/EU). Direktivet kræver, at medlemsstaterne straks underretter børn og deres forældre om deres rettigheder, når børn er mistænkte eller tiltalte, sørger for advokatbistand til barnet og vurderer det enkelte barns situation.

Ved udgangen af 2020 havde de fleste medlemsstater ændret deres nationale lovgivning ved at indarbejde direktivet. Fristen herfor var den 11. juni 2019. De traktatbrudsprocedurer, der blev indledt mod syv medlemsstater i 2019, var imidlertid stadig i gang ved udgangen af 2020.

9

ADGANG TIL DOMSTOLSPRØVELSE

På EU-plan var der i 2020 betydelige nyskabelser inden for de politiske og institutionelle rammer for ofres rettigheder. Europa-Kommissionen udpegede en koordinator for ofres rettigheder, iværksatte sin første strategi for ofres rettigheder for 2020-2025, og oprettede en platform for ofres rettigheder. På nationalt plan har covid-19-pandemien i vidt omfang dikteret udviklingen. Den har henledt opmærksomheden på vold i hjemmet og på vanskelighederne ved at sikre adgang til domstolsprøvelse i perioder, hvor mobiliteten og det offentlige liv er stærkt begrænset. I flere medlemsstater var der imidlertid stadig udfordringer med hensyn til retsvæsenets uafhængighed. Kommissionen offentliggjorde sin første retsstatsrapport nogensinde i 2020, og Det Europæiske Råd vedtog forordningen om en generel ordning for konditionalitet til beskyttelse af Unionens budget.

Ofre for forbrydelser mod personer har ret til anerkendelse og retfærdighed som fastsat i artikel 47 i EU's charter om grundlæggende rettigheder. I 2020 etablerede Europa-Kommissionen en ramme for at videreudvikle disse rettigheder og komme tættere på målsætningen om at anerkende dem fuldt ud og give dem virkning. På grundlag af direktivet om ofres rettigheder udpegede den en koordinator for ofres rettigheder, vedtog den første EU-strategi for ofres rettigheder og oprettede platformen for ofres rettigheder. Strategiens succes vil dog i høj grad afhænge af medlemsstaternes vilje til at gennemføre den.

Strategien fastlægger nøgleprioriteter, herunder støtte til ofre ved anmeldelse af forbrydelser, bedre støtte og beskyttelse af sårbare ofre, lettere adgang for ofre til erstatning, og styrket samarbejde og koordinering mellem alle relevante interessenter. I alle disse henseender spiller støtteorganisationer for ofre en afgørende rolle. For at strategien kan fungere, er det derfor afgørende, at medlemsstaterne er beredvillige til at vurdere de eksisterende støttestrukturer og om nødvendigt forbedre og styrke dem.

I 2020 etablerede eller styrkede flere EU-medlemsstater (herunder Bulgarien, Estland og Litauen) samt Serbien strukturen af støtteorganisationer for ofre. Der er dog stadig udfordringer. Der er f.eks. udfordringer med hensyn til at give ofrene oplysninger om deres rettigheder, med at give dem praktisk rådgivning og støtte vedrørende udøvelsen af deres rettigheder, og – for hjælpetjenester for ofre – med at informere ofrene om deres rolle i straffesager og give relevant støtte i overensstemmelse med artikel 9, stk. 1, litra a), i direktivet om ofres rettigheder.

FRA'S UDTALELSE 9.1

EU-medlemsstaterne må følge op på deres forpligtelse til at sikre fuldstændig og korrekt gennemførelse af direktivet om ofres rettigheder. De bør også videreudvikle rettighederne for ofre for forbrydelser i henhold til Europa-Kommissionens strategi for ofres rettigheder.

Medlemsstaterne bør træffe effektive foranstaltninger til at hjælpe med at gennemføre alle ofres ret til omfattende støttetjenester, herunder at give information, rådgivning og støtte, der er relevant for ofrenes rettigheder og for deres tilbørlige rolle i straffesager.

FRA'S UDTALELSE 9.2

EU-medlemsstaterne opfordres til at ratificere Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet (Istanbulkonventionen), hvis de endnu ikke har gjort det.

FRA opfordrer medlemsstaterne til at afhjælpe mangler i den nationale lovgivning vedrørende beskyttelse af kvinder, der er ofre for vold, herunder ved at vejlede politiet om deres opgave med at gribe ind ved partner vold, og til at vedtage foranstaltninger, der sikrer øjeblikkelig og forsvarlig beskyttelse af kvinder mod gentagne overgreb og gengældelse.

Europarådets Istanbulkonvention fastsætter ikke kun standarder, men fremmer og styrer desuden gennem sit overvågningsorgan (GREVIO) udviklingen af kvinders ret til beskyttelse mod kønsbaseret vold og til anerkendelse og retfærdighed, hvis de bliver ofre. Ved udgangen af 2020 havde Bulgarien, Letland, Litauen, Slovakiet, Tjekkiet og Ungarn imidlertid stadig ikke ratificeret konventionen.

Dertil kommer, at EU's tiltrædelse af konventionen stadig er under behandling. Efter anmodning fra Europa-Parlamentet arbejdede EU-Domstolen på en udtalelse med en vurdering af, om det er foreneligt med EU-traktaterne at undertegne og vedtage konventionen. Udtalelsen forventes at foreligge i andet kvartal af 2021.

FRA'S UDTALELSE 9.3

EU og medlemsstaterne opfordres til yderligere at styrke deres indsats og samarbejde om at opretholde og styrke retsvæsenets uafhængighed som et afgørende element i retsstatsprincippet.

Desuden bør de berørte medlemsstater straks træffe foranstaltninger til fuldt ud at efterkomme de relevante domme fra EU-Domstolen. Medlemsstaterne opfordres også til straks at reagere på henstillinger som dem, Europa-Kommissionen udsteder vedrørende sin retsstatsprocedure.

Et uafhængigt retsvæsen er hjørnестenen i retsstatsprincippet og retten til adgang til domstolsprøvelse (artikel 19 i TEU, artikel 67, stk. 4, i TEUF, og artikel 47 i EU's charter om grundlæggende rettigheder). Udfordringerne inden for retsvæsenet bestod i flere medlemsstater, navnlig med hensyn til domstolens uafhængighed. Europa-Kommissionen udsendte sin første årlige retsstatsrapport i 2020. Spørgsmålet om retssystemer og deres uafhængighed var et af rapportens fire fokusområder.

Samme år vedtoges også forordningen om en generel ordning for konditionalitet til beskyttelse af Unionens budget. Forordningen nævner udtrykkeligt korrupktion og kompromittering af retsvæsenets uafhængighed som indikatorer for overtrædelse af retsstatsprincippet.

10

STATUS AF GENNEMFØRELSEN AF FN'S HANDICAPKONVENTION

Europa-Kommissionen begyndte i 2020 at udvikle en ny handicapstrategi ved at igangsætte en høring, der fortsatte hele året. Den vil iværksætte en ny strategi i første kvartal af 2021. Europa-Parlamentet og Rådet nåede til politisk enighed om en ny forordning om fælles bestemmelser for EU-midler, og som også omfatter handicappedes rettigheder. I mellemtiden har covid-19-pandemien sat EU's og dets medlemsstaters pligt til at overholde konventionen om rettigheder for personer med handicap (CRPD) på en prøve. Medlemsstaterne har indført en lang række foranstaltninger, som væsentligt har berørt handicappedes rettigheder. Handicappede, deres repræsentative organisationer og de strukturer, der er oprettet for at beskytte dem i henhold til CRPD, tog skridt til at sikre, at disse foranstaltninger er i overensstemmelse med konventionen. Overordnet understregede pandemien betydningen af at inddrage handicappede og deres repræsentative organisationer i risikosituationer, og værdien af stærke nationale CRPD-strukturer.

Myndighederne traf en lang række foranstaltninger for at dæmme op for spredningen af coronavirus. Nogle af disse foranstaltninger tog ikke fuldt ud hensyn til handicappedes rettigheder i henhold til CRPD. Dette gjaldt navnlig artikel 4 (pligt til at sikre og fremme rettigheder for personer med handicap) og artikel 11 (risikosituationer og humanitære nødsituationer), foruden EU's charter om grundlæggende rettigheder, navnlig artikel 21 (ikke-forskelsbehandling) og artikel 26 (integration af mennesker med handicap). Nogle forbud mod besøg var overdrevne: Handicappede kunne ikke gå i skole eller havde for få fritagelser fra reglerne om at bruge masker eller om social distancering.

FRA'S UDTALELSE 10.1

Ved kontrol af lovgivnings- og gennemførelsesforanstaltninger for risikosituationer (som covid-19-pandemien) bør EU-medlemsstaterne i overensstemmelse med CRPD tage hensyn til konsekvenserne af sådanne foranstaltninger for handicappedes rettigheder og tage skridt til at undgå negative konsekvenser. Foranstaltninger til at imødegå risikosituationer, der direkte eller indirekte kan påvirke handicappedes rettigheder, bør være lovbestemte og ikke-diskriminerende og bør stå i rimeligt forhold til sit legitime formål. I overensstemmelse med CRPD og EU's charter om grundlæggende rettigheder bør medlemsstaterne ved planlægning og overvågning af sådanne foranstaltninger fuldt inddrage handicappede og deres repræsentative organisationer, foruden de nationale overvågningsorganer, der er oprettet i henhold til artikel 33 i CRPD.

EU-institutionerne og EU-medlemsstaterne kunne støtte sådanne kontroller ved at fremme udvekslingen af lovende praksis, navnlig mellem de nationale parlamenter.

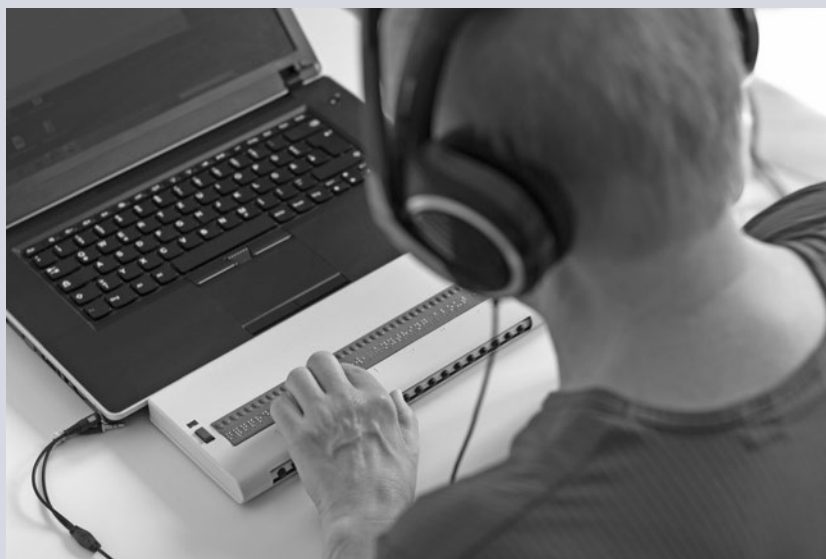
Nedlukningsforanstaltningerne medførte også problemer, bl.a. ved distribution af fødevarer og medicin og ved rengøring for handicappede. Retningslinjerne for sortering af patienter var ikke i overensstemmelse med CRPD's standarder og kunne føre til, at handicappede blev nægtet livsreddende intensivbehandling, selv om de havde samme muligheder for at overleve som personer uden handicap. Desuden havde nedlukningen ofte stærkere negative konsekvenser på handicappedes psykiske og fysiske trivsel. Deres særlige behov blev ofte overset.

Der var mangel på passende kommunikation med handicappede og information til dem om trufne foranstaltninger mod pandemien, navnlig i dens tidlige faser, og de var sjældent med til at planlægge sådanne foranstaltninger. Nogle EU-medlemsstater har arbejdet på større fremtidig inddragelse af personer med handicap i at planlægge og overvåge sådanne foranstaltninger. Dette kan være med til at mindske risikoen for, at fremtidige foranstaltninger vil være i strid med CRPD.

FRA'S UDTALELSE 10.2

EU-medlemsstaterne bør formidle deres nødforanstaltninger på en fuldt tilgængelig måde. De bør gennemføre relevante EU-direktiver fuldt ud, f.eks. det reviderede direktiv om audiovisuelle medietjenester og direktivet om webtilgængelighed. Medlemsstaterne bør stille oplysninger til rådighed ved hjælp af passende midler og formater – f.eks. undertekster, tegnsprogstolkning og letlæseligt sprog.

Pandemien har vist, at medlemsstaternes strategier for krisekommunikation sjældent gør alle oplysninger om nødsituationer fuldt tilgængelige. Under pandemien er der ikke altid blevet givet information på en måde eller i formater, der gør dem tilgængelige for handicappede, skønt dette er et krav i henhold til EU-retten, herunder det reviderede direktiv om audiovisuelle medietjenester (2018/1808) og direktivet om webtilgængelighed (2016/2102).

Pandemien har understreget det presserende behov for afinstitutionalisering. Den har vist, at denne særlige pandemi ikke kun udsætter handicappede for større fysisk risiko, men også at deres psykiske trivsel er i større fare, når de befinder sig i institutionaliserede miljøer som følge af den dermed forbundne isolation og manglende sociale kontakt.

Artikel 19 i CRPD kræver afinstitutionalisering, der forventes omfattet af den nye europæiske handicapstrategi. Presset for at fuldføre afinstitutionaliseringen vil blive forstærket af den nye forordning om fælles bestemmelser i krafttræden og af udrulningen af handicapstrategien.

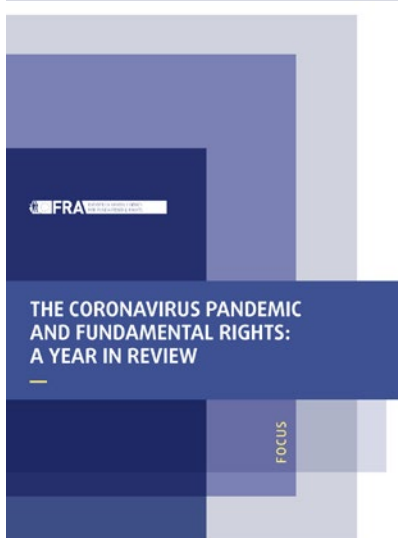
FRA'S UDTALELSE 10.3

I henhold til artikel 19 i CRPD og som et led i den nye europæiske handicapstrategi bør EU og dens medlemsstater straks fremskynde deres indsats for afinstitutionalisering, herunder gennem passende brug af EU-midler til at sikre, at handicappede kan leve selvstændigt og være inkluderet i samfundet.

I 2020 var der både fremskridt og tilbageskridt i beskyttelsen af grundlæggende rettigheder. I FRA's Fundamental Rights Report 2021 (Rapport om grundlæggende rettigheder 2021) beskrives den vigtigste udvikling i EU fra januar til december 2020, og rapporten redegør for FRA's vurderinger heraf. Rapporten giver indsigt i hovedemnerne for debatten om grundlæggende rettigheder i hele EU, herunder både hvad der er opnået og hvad der stadig vækker bekymring.

I år er fokus rettet mod coronaviruspandemien og dens indvirkning på de grundlæggende rettigheder. De øvrige kapitler omhandler EU's charter om grundlæggende rettigheder, ligebehandling og ikke-forskelsbehandling, racisme, fremmedhad og den tilknyttede intolerance, integration af romaer, asyl og migration, informationssamfundet, beskyttelse af privatliv og data, børns rettigheder, adgang til domstolsprøvelse, og status af gennemførelsen af FN's handicapkonvention.

FREMME OG BESKYTTE DINE GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER I HELE EU —

Hele FRA's *Fundamental Rights Report 2021* (Rapport om grundlæggende rettigheder 2021) findes på <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fundamental-rights-report-2021>

Se også relaterede FRA-publikationer:

- FRA (2021), *Rapport om grundlæggende rettigheder 2021 – FRA's udtalelser*, Luxembourg, Publikationskontoret, <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fundamental-rights-report-2021-fra-opinions> (tilgængelig på alle EU's 24 officielle sprog)
- FRA (2021), *The Coronavirus pandemic and fundamental rights: a year in review* (Coronavirus-pandemien og grundlæggende rettigheder: tilbageblik på året der gik), Luxembourg, Publikationskontoret, <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/coronavirus-pandemic-focus> (tilgængelig på engelsk og fransk)

FRA's tidligere årsrapporter om udfordringer og resultater med hensyn til grundlæggende rettigheder i Den Europæiske Union er fortsat tilgængelige på FRA's websted (på engelsk, fransk og tysk).

YDERLIGERE OPLYSNINGER

FRA — DEN EUROPÆISKE UNIONS AGENTUR FOR GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Østrig
Tlf. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699
fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights
 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency
 twitter.com/EURightsAgency

Den Europæiske Unions
Publikationskontor